

Diktaturens barn

Sjutton år av diktatur har lämnat spår i Chiles befolkning. Inte bara bland de vuxna, utan även bland barnen som växte upp under diktaturtiden. Lorena Ramirez Diaz var två år gammal när hennes pappa fördes bort av okända män. Sedan dess har hennes liv kretsat kring sökandet efter honom.

– Att vara dotter till en av de försvunna är en del av min identitet.

TEXT: LISA KARLSSON

Ovanför våra huvuden surrar en kakofoni av röster, bomber och fotsteg. Vi befinner oss på Lorenas arbetsplats, Minnenas museum i Santiago. Två våningar upp rullar filmerna från diktaturen.

– Den första tiden efter att jag börjat jobba här gick jag in källarvägen för att undvika ljuden.

”Molnet” har blivit hennes favoritplats. Det är ett litet inglasat rum med utsikt över bilderna av de som försvann under diktaturen, och som fortfarande är försvunna. Men Lorena har ännu inte vågat söka efter sin pappas bild där.

– Fram tills jag var i 15-årsåldern trodde jag att jag hade egna minnen av min pappa. Men efter att ha gått i terapi förstod jag att det inte var mina minnen utan fantasier jag byggt upp för att tro att jag mindes honom.

Lorena har alltid varit medveten om sin fars försvinnande och de politiska konflikter som hör ihop med försvinnandet.

– Jag har mängder av minnen från *la vicaria*, stället man gick till för att anmäla

incidenter som förföljelse och försvinnanden. Från politiska möten, manifestationer, hungerstrejker och sådant. De vuxnas värld. Men jag minns ingenting från dagis.

Omständigheterna fick Lorena att mogna snabbt. Som nioåring åkte hon med andra barn till försvunna på en turné till Skandinavien för att berätta om livet i Chile. I tonåren engagerade hon sig i motståndsrörelsen mot Pinochet. Demonstrationerna, tårgasbombarna, militärernas intrång i hemmet i jakt på misstänkta föremål. Att se sin mamma gripas av polis och att själv bli gripen och visiterad. Alltsammans var en del av hennes vardag

– Jag hade en allra bästa vän, från en ”vanlig” familj, som inte var politiskt aktiv, Loreto. Vi lekte jättemycket som barn och umgicks under hela tonåren. Hennes föräldrar var snälla och jag var ofta där.

Men när diktaturen föll, brast vänskapen med Loreto. Det visade sig att Loretos pappa varit en av dem som jobbat för underrättelsetjänsten DINA (Dirección de Inteligencia Nacional), en av dem som fängslat och torterat politiska fångar.

– Det var fruktansvärt. Jag hörde aldrig av Loreto efter det. Som vuxen har jag försökt kontakta henne, men hon har inte svarat. Jag skulle gärna vilja träffa henne. Det var ju inte hennes fel att hennes pappa gjorde det han gjorde.

Att inte känna hat och bitterhet inför det som hänt är viktigt för Lorena.

80

barn per tusen levande födda dog under det första levnadsåret 1970. I dag har spädbarnsdödligheten sjunkit till

10

KÄLLA: CME, Unicef mfl

– Jag har alltid tvingats att konfrontera den andra sidan; jag gick i en skola med barn från båda de politiska lägren och genom åren har jag haft flera kollegor som hört till dem som stöttade Pinochet. Det har varit tufft, men jag tror att det bästa sättet att hedra min far är att visa honom att jag lyckades återuppbygga mitt liv trots att det föll sönder när han försvann.

Lorena hoppas fortfarande att resterna av hennes far någon gång ska återfinnas och att de som dödade honom ska ställas inför rätta.

– Om min pappa inte återfunnits när jag dör hoppas jag att mina barn fortsätter att söka. Det som hänt i vårt land får inte glömmas bort, för ännu har de som begick brott inte ställts inför rätta.

”Chile bär på ett totalitärt arv”

– **Det finns de som** påstår att de inte kände till vad som hände under deras uppväxt; att de inte visste att de levde i en diktatur. För mig är det svårt att tro på, säger journalisten Walter Roblero Villalón.

I dagens Chile lider fortfarande många vuxna av vad de utsattes för som barn under diktaturåren.

Walter Roblero Villalón är 34 år och journalist. Sedan han avslutade sin utbildning har han arbetat med en rad olika projekt, alla kopplade till mänskliga rättigheter. Men temat är inte ett kall, utan snarare en frukt av hans barndom. Walter växte upp med sin mamma i en av Santiagos förorter. Där var de flesta aktiva i den politiska motståndsrörelsen och manifestationerna var lika vanliga som militärens närvaro.

– Jag har flera minnen av hur militären kom hem till oss och genomsökte huset. Jag var inte speciellt rädd, det var ju så det var, det tillhörde vardagen.

www.memoriaviva.com/desaparecidos/D-D/dia-sil.htm

Lorenas far Lenín Adán Díaz Silva är en av de försvunna.

Firandet av nyheten om att Pinochet är fängslad. FOTO: PRIVAT

3195

personer försvann i samband med militärkuppen då Salvador Allende störtades. Av dessa saknas än i dag

1187

KÄLLOR: globalis.se, ne.su.se, lanacion.cl

Andra situationer som ristats in tydligt i Walters minne är protesterna; hur människor gick man ur huse med kastruller och andra metallföremål som man använde som trummor under demonstrationerna. De spontana manifestationerna var vanliga.

När diktatur blev demokrati var Walter tonåring. Politiken intresserade honom inte särskilt.

– Jag tror det var vanligt bland oss som växt upp under ett så hårt politiskt klimat. Man orkade liksom inte med mer politik.

Walter minns de första åren av demokrati som hårda. I valet för eller emot fortsatt Pinochetstyre, 1989, var nejsidans vinst knapp. Många fortsatte att stödja exdiktatorn efter valet, flera av dem som arbetat under honom satt kvar på sina poster och Pinochet själv var general för marinkåren.

– Allting var väldigt motsägelsefullt. Det var demokrati, men ändå inte.

Chile är inte speciellt demokratiskt idag heller, anser Walter.

– Det finns ett slags totalitärt arv. Vi chilenare har svårt att diskutera med de som tycker olika och det finns en tendens att lösa problem med våld snarare än genom dialog. Det är mycket oroväckande. Men jag tror och hoppas att det kommer att förändras.

Arvet från diktaturen består dock inte bara i ett uppdelat samhälle. Andréa Henríquez vittnar om att många vuxna fortfarande lider av men efter vad de utsattes för som barn. Hon arbetar som psykolog på organisationen Ex-menores, före detta minderåriga, i Viña del Mar. Organisationen är ideell och jobbar med terapi för dem som var barn och unga, och utsattes för brott mot de mänskliga rättigheterna under diktaturen. Det handlar ofta om tortyr, hot och våldtäkt.

– Ett av våra fall är en man som greps när han var 17. Han utsattes bland annat för elchocker, han fick flaskor uppförda i anus och blev misshandlad. Som ung fick han aldrig någon psykologisk hjälp, berättar Andréa.

De barn som greps utsattes för samma tortyr, hot och våld som de vuxna. Oftast av poliser eller marinsoldater. I hemmet, på gatan eller i något av fånglägren. Totalt räknar man med att minst 307 människor under 21 år försvann och dödades under diktaturen.

Det fanns psykologer vid olika organisationer som arbetade med unga under diktaturen, men rädslan att berätta vad som hänt var stor och få vågade söka hjälp. Andréa berättar att många av de omkring 1 000 personerna som Ex-menores har kontakt med aldrig någonsin berättat om sina minnen innan de kom i kontakt med dem.

– Många av dem klarade inte att avsluta sina studier, de har bara sporadiska arbeten och många har psykiska problem eller kroppsliga skador efter tortyr.

Till de vanligaste menen hör posttraumatiska stresssymptom, depression, självmordstankar, panikångest, hyperaktivitet och kroppsliga skador efter tortyr. Många lider även av skuldskänslor, dålig självkänsla och är asociala.

– Staten har aldrig tagit ansvar för dessa människor och gör det inte nu heller. Vi får till exempel inget statligt stöd för vår verksamhet. Det är sorgligt, för det är en last för vårt samhälle som skulle kunna åtgärdas. Det enda de flesta av de drabbade önskar är att brotten erkänns. Att staten går ut offentligt och säger "ja det är sant, det här hände." ■

då//nu
I CHILE

A woman with dark, slightly messy hair is standing on a light-colored paved plaza. She is wearing a long black coat over a purple patterned dress and black boots. She has a long necklace with dark beads. Her shadow is cast long and dark on the ground to her right. In the background, there is a large, wide staircase made of light-colored stone steps. A few people are visible on the stairs, and a bicycle is parked near the base of the stairs. The scene is brightly lit, suggesting a sunny day.

- Jag vill att världen ska fortsätta minnas det som hänt i Chile och att man ska fortsätta söka efter sanningen om vad som hänt med de försvunna, berättar Lorena Ramirez Diaz. LISA KARLSSON